

۱۳۹۷۶۹۶
۹۵/۱/۱۷

تتخب اشعار

حكيم زاهد ابوالمعارف

القدمه:

دكتور سيد امير محمود انوار

استاد فقيد دانشگاه تهران

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	زاهد، محمدعلی، ۱۳۳۲-۱۳۴۲.
عنوان و نام پدیدآور	منتخب اشعار حکیم ابوالمعارف زاهد / حکیم زاهد ابوالمعارف ؛ با مقدمه امیرمحمود انوار.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۸۰.
مشخصات ظاهری	ص ۱۲۲.
شابک	978-964-03-9692-6
وضعیت فهرست‌نویسی	فهرست‌نویسی قبلی
یادداشت	پشت جلد به انگلیسی : Hakim Zaheid (Abolmaref). His life and selected poems
یادداشت	فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.
زبان	شعر فارسی - قرن ۱۴
شناسه افزوده	دانشگاه تهران.
رده‌بندی	۱۶ آ ۸۸ الف / ۸۰۷۶ PIR
رده‌بندی دیویی	۱۹ / ۱۹۱ ز ۸ / ۶۲ فا ۱
شماره کتابشناسی ملی	۸۰-۲۵۸۶۶ م

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های دیجیتال، یا هر روش دیگری، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

ISBN:978-964-03-9692-6

9 789640 396926

عنوان: منتخب اشعار حکیم زاهد ابوالمعارف

با مقدمه: دکتر سیدامیرمحمود انوار

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مصحح است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۸۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>

پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

فهرست

۵۳	راه می‌کده	۵	پیشگفتار
۵۴	معمای مخ	۶	مقدمه‌ی چاپ دوم دکتر امیرمحمود انوار (۱۳۷۳)
۵۵	باده اشراقی	۲۳	ستایش و ستایس
۵۶	شاهد شوخ	۲۵	چاه طبیعت
۵۷	ظلمات تن	۲۶	شهر عشق و جمال معنی
۵۸	محفل ما	۲۷	قصه عشق دراز است
۵۹	رخ جانانه	۲۸	دَم یاران دل
۶۰	مقصد اصلی	۲۹	ترک ترسایه
۶۱	عکس یار	۳۰	دل هر جانی را هد
۶۲	خیال یار	۳۱	غمزه عابد قریب
۶۳	دل مستمند	۳۲	دل شیدانی و شاهد هر جا
۶۴	افتابی زیر آبر	۳۳	مستانه و زاهد وار
۶۵	محرم راز	۳۴	صهبای وحدت
۶۶	بوستان معانی	۳۵	ما خضر زمانیم
۶۷	عاقل فرزانه	۳۶	جان نثار قدمش
۶۸	هر پند	۳۷	وادی عشق
۶۹	آفتاب آتش قام	۳۸	شاهد یکتا
۷۰	بیوانه شة	۳۹	یار روحانی
۷۱	خیالات دل	۴۰	فراش صبا
۷۲	یار گریز پای	۴۱	تُرک می خواره
۷۳	آینه حسن	۴۲	لب شیرین
۷۴	کوی عشق	۴۳	استاد خرد
۷۵	اسرار دیدنی	۴۴	طوفان بلا
۷۶	کلاه خسروانی	۴۵	نگار با صد نگار
۷۷	ترک مست	۴۶	کایینه حسن
۷۸	دل آزاد	۴۷	ید بیضا
۷۹	دیر معان	۴۸	عید و بهار
۸۰	قبله گاه دل	۴۹	ماه بطحا
۸۱	مشرق انوار	۵۰	راه خرابات
۸۲	زلف سخن	۵۱	زلف پر چین
۸۳	پرتو انوار	۵۲	بلای محبت

۹۷	شاهد سرخوش	۸۴	جلوه دلدار
۹۸	رقیب دیو سیر	۸۵	سر حلقه جمع عاشقان
۹۹	کسور دل	۸۶	شور قیامت
۱۰۰	هوای ما و من	۸۷	اسرار غیبی
۱۰۱	خال سیاه	۸۸	دل زاهد
۱۰۲	جفای این و آن	۸۹	کشتگان محبت
۱۰۳	مقام حقیقت	۹۰	مقام زاهد و اشعار ابدال
۱۰۴	انجمن معارف	۹۱	آتش عشق
۱۰۴	دانش	۹۲	صید دل و قبله جان
۱۰۴	راه صحرا	۹۳	دل عشاق
۱۰۴	وعده توبه	۹۴	اشتیاق
۱۰۵	واژه‌نامه	۹۵	انوار وجه
۱۱۴	اصطلاحات و رموز و کنایات	۹۶	دل روانه

www.ketab.ir

امروز هرچند بیش از شصت و یک سال از درگذشت عالم ربانی و عارف صمدانی، حکیم زاهد، ابوالمعارف شهرضا می‌گذرد، خورشید تابناک حکمت و عرفان او در واژگان کلامش همچنان مشتعل و پرتو افکار روشنش بر ذهن و جان سالکان طریق حقیقت نافذ و گرمابخش است.

جاذبیت شعر حکیم زاهد نه فقط در جنبه‌های عرفانی و فلسفی آن که در پرداختن به مفاهیم مترقی و تحول خواهانه‌ای همچون حقوق بشر و رشد و اعتلای جوامع بشری است که او را از بسیاری از عالمان و عارفان زمان خود ممتاز می‌سازد.

خداوند مناز را سانسگزارم که توفیق اهتمام به تجدید چاپ گزیده اشعار حکیم زاهد نصیب گردید تا از این رهگذر هم خدمتی شایسته به عرصه ادب و هنر و هم ادای دینی به روح بزرگده باشم.

بر خود وظیفه می‌دانم از ساعده ارزنده همکارانی که در آماده سازی این ویراست جدید مرا یاری نمودند صمیمانه تشکر و سپاس نمایم.

امید است این ویراست که با اصلاحات ذیقیمت و برخی اضافات و ملحقات مفید همچون واژه‌نامه و شرح کنایات و استعارات، محضر علاقمندان و فرهیختگان از جمند تقدیم می‌گردد، موجبات رضایت نظر ایشان را فراهم آورد. همچنین امیدوارم با بهره‌مندی از نظرات و انتقادات ارزنده جوانان محترم، چاپ‌های آتی این اثر جامع‌تر از پیش گردد.

ز جام عشق چو زاهد اگر شوی سرمست به ذات حق که شوی در صفات حق قانی

دکتر آرش زاهد

اصفهان - پاییز ۱۳۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه‌ی چاپ دوم دکتر امیر محمود انوار (۱۳۷۳)

هُوَ الْفَاتِحُ الْعَلِيمُ

به بوستان معانی به لاله زار سخن مقام زاهد و اشعار آبدارش بین

چندین قبل، به دیدار دانشمند ارجمند جناب آقای دکتر محمد رحیمیان، رئیس محترم دانشگاه تهران رفته بودم و در مجلس ایشان که بحمدالله از معارف قرآنی و حالات معنوی و عبادی مشحون است از عرفان و شاعران عارف در خطه ادب خیز و ادیب انگیز استان تهران به خصوص قمشه که زادگاه عارفانی بزرگ چون حکیم آقا محمدرضا قمشهای، استاد محی‌الدین مهدی الهی قمشهای و دیگر معارف علم و ادب و عرفان است، سخن رفت و در ضمن فرمودند راستی دیوان حکیم ابوالمعارف زاهد* را دیده‌اید؟ ایشان از عرفای بزرگ شهر ما بودند که خدماتی ارزشمند به ادب و حکمت و عرفان نمودند و دانشمندانی ارجمند را پرورش دادند و اشعاری عارفانه از ایشان بجاست نه تجربه به همت فرزندان ایشان و مقدمه مرحوم استاد دکتر ناظرزاده کرمانی به طبع رسیده است حال چون این دیوان سرشار از ایمان را برای محققان و دوستداران عرفان مزید بی‌نیاز می‌کنم که به مطالعه اشعار پرداخته، مقدمه‌ای بر آن بنگارید.

با وجود کثرت کار دانشگاهی مدتی به تورتق و مطالعه اشعار زیبای این حکیم شیرین گفتار پرداختم و لذت بردم.

* منتخب اشعار حکیم محمدعلی زاهد

راستی کسی که در بحر موج قرآن و عرفان غواصی کند چه دُرّها که ندارد و آنکه از این دریا برکنار باشد چه دارد؟

عرفان زیباترین و ظریفترین جلوه‌گاه حقائق ربّانی و اسرار قرآنی است و به راستی اگر این حال و مقام را از ادب شرق بگیرند دیگر جز اصواتی و کلمات و عباراتی کم سود و سست باقی نمی‌ماند و برای ما بازماندگان و پاسداران میراث عالیقدر گذشتگان، مایه بسی مباهات است که بتوانیم پاس آثار نیاکان خود را بداریم و راجع به حفظ و شرح و نشر آنها بپردازیم. خوشبختانه مؤسسه انتشارات چاپ دانشگاه تهران از بزرگترین مراکز انتشاراتی دانشگاهی شرق است که بحمد اله پیوسته بدین مهم عنایت ورزیده است و می‌ورزد.

بیشتر گرد امکلی چو زاهد خوش کلامی
که تراز آیات ربّانی بینی ربّ اعلی را

سخن از عارفی است ربّانی و حکیم و مددانی، دل به حق باخته‌ای و غیر از دوست پرداخته‌ای. آنکه معارف والایش یار راه گردیده نه رهزن دل و شهر و دیار، آنکه زهدش خورشید دل آرای ملک جان گشته، نه ابر ظلمت و انیت گرد نفس بی جان.

عالمی نورانی که آفتاب درخشانش در پهنای حکمت و عرفان و معارف و ایمان نزدیک به نیم قرن بر طالبان ادب و حکمت و عرفان پرتو افکنده است.

به سال ۱۲۵۰ هـ در شهر ادب پرور قمشه، به جهان دیده گشود و پس از کسب معارف قرآنی و اسرار فرقانی و حکمت و فلسفه و علوم اسلامی، از دانشمندی بزرگ چون مرحوم جهانگیرخان قشقایی و آیت الله نجفی و آخوند کاشی رحمه الله تعالی علیهم اجمعین، به سیر و سلوک در آفاق و انفس پرداخته

و در کویت و بحرین و عراق و عربستان رَحْل اقامت انداخته و با دانشمندان بزرگ آن دیار، بخصوص حوزه علمیه نجف اشرف نرد فحس و فصاحت و بحث و بلاغت باخته است.

چل سال چو زاهد به شب و روز نخفتیم تا عاقبت آن طَـرَة جانانه کشیدیم

این حکیم عالیقدر پس از کسب تجارب فراوان به دیار خویش رو نهاد و به تدریس و تربیت دانشمندانی چون استاد حکیم و عارف نامی، مُحی الدین مهدی الهی قمری و دیگر دانشمندان و صدها تن از مهندسين و قضات و پزشکان و استادان و فرهنگانی که امروز در میهن عزیز منشأ خدمات فراوان می باشند، همت گماشت.

این دانشمند ارجمند - نان کسب دانش و آموزش و پرورش و تأسیس مدارس جدید و خدمات فرهنگی - پوشید که به ابوالمعارف شهرضا ملقب گشت و اشعار پر معنی و ژرف دیوان سرسبز و بیکوثرین مُعرَف برای معارف نظری و عملی ایشان است.

زاهد خلوت نشین و عارف صاحب یقین از نس مردان دلاور این سرزمین و جدّ ششم ایشان حسنعلی خان سبزواری از سرداران نادرشاه است و نسبش به عایس بن شیب شاکری می رسد. خورشید روان این شمس در یکم روز جمعه نوزده تیرماه ۱۳۳۲ هـ ش، در زادگاهش شهرضا غروب نمود و در ساختمان غربی امامزاده شاهرضا به خاک سپرده شد که مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى.